

Rozhovor s Pavlem Pešoutem, zmocněncem ministra pro přípravu vyhlášení CHKO Soutok

Karolína Šulová

O vyhlášení velkoplošného chráněného území na soutoku Moravy a Dyje se s různou intenzitou mluvilo skoro padesát let. Proč to trvalo tak dlouho?

V období komunistického režimu se většina tohoto území stala součástí nepřístupného hraničního pásma. Už od padesátých let se tu navíc uvažovalo o vybudování „velkých staveb socialismu“ a ochrana přírody by pro ně byla překážkou. A bohužel, některé se i podařilo zrealizovat. Největší negativní dopad na Dolnomoravské luhy mají především vodohospodářské úpravy, které spočívají v napřímení, zahloubení a ohrázování řek Dyje a Moravy. Vybudování vodního díla Nové mlýny pak zastavilo periodické záplavy lužního lesa. Naštěstí již definitivně odzvonilo – mimo jiné i kvůli pochybnému ekonomickému přínosu – záměru na budování megalomanského průplavu Dunaj–Odra–Labe s přístavy a návaznou infrastrukturou, což by znamenalo i přímý zábor území.

Dalším důvodem neúspěchu snah o územní ochranu unikátních Dolnomoravských luhů byl domnělý střet s myslivostí a rozdílné pohledy ochránců přírody a lesníků na hospodaření. Poslední pokus o velkoplošnou ochranu před patnácti lety zhatilo rozšíření nepravdivých informací o negativním vlivu CHKO na místní obyvatele. Objevovaly se například fámy, že bude zakázán vstup do lesa. Koneckonců i při aktuálním procesu vyhlášení CHKO Soutok se různá alarmistická nepravdivá sdělení vyrojila, například, že vyhlášení CHKO ohrozí zásobování 70 tisíc obyvatel pitnou vodou...

Kdy se věci začaly hýbat a co bylo podle vás impulsem?

Jednalo se hned o několik důležitých událostí, které se staly před více než pěti lety. V té době probíhaly protesty místních obyvatel proti intenzivnímu holosečnému hospodaření v lužních

Pavel Pešout

lesích, které vyvrcholily peticí za záchranu tzv. „Moravské Amazonie“. K protestům se postupně přidaly i celostátní vědecké společnosti. Na nedostatečnou ochranu území, které je začleněno do evropské soustavy Natura 2000, upozorňovala dokonce i Evropská komise.

Dále se AOPK ČR v roce 2019 rozhodla zveřejňovat veškeré informace, dokumenty a rozhodnutí, které se vázaly k ochraně oblasti na soutoku řek Moravy a Dyje a vytvořila za tím účelem specializovaný web. V tu dobu také vyvrcholil spor mezi ochranou přírody a lesníky neschválením lesních hospodářských plánů, který se následně podařilo vyřešit, a byla uzavřena dohoda o způsobech hospodaření uchovávajících předměty ochrany.

Všechny předchozí události, často komentované ve veřejných sdělovacích prostředcích, se

záhy promítly i do politiky a hned několik stran zajištění ochrany tohoto unikátního území zařadilo do svých volebních programů. Následně se velkoplošná ochrana „Moravské Amazonie“ propsala do programového prohlášení vlády.

Jakou jste – jako zmocněnec ministra pro vyhlášení CHKO – zvolil pro vyjednávání strategií?

Za nejzásadnější rozhodnutí považuji, že se ještě před zákonným procesem vyhlášení návrh detailně diskutoval se zástupci obcí, hospodářů, spolků a dalších významných partnerů v území. Těch jednání bylo na tři stovky, jednalo se s každým, kdo měl zájem. Cílem bylo promítnout do vymezení a bližších ochranných podmínek CHKO co nejvíce připomínek tak, aby výsledný návrh vyjadřoval co nejširší shodu v regionu. Jsem přesvědčen, že právě to se pozitivně projevilo na velmi malém počtu námitek a připomínek. K zonaci jsme jich obdrželi pouze pět, k vymezení CHKO a bližším ochranným podmínkám jich bylo unikátních devět. Velké množství dalších námitek bylo totiž shodných, odeslal je v zastoupení stejný advokát a jejich obsah a forma podání ukazovaly na snahu o obstrukci a zkomplikování procesu vyhlášení.

V průběhu předjednávání a projednávání se objevovalo množství dotazů a pochybností, všechny jsme nejen vysvětlovali, ale také znamenávali a průběžně i s odpověďmi zveřejňovali na webových stránkách. Na webu byla k dispozici také interaktivní mapa území, kde se každý vlastník, hospodář či zájemce mohl podrobně seznámit s navrženou zonací, vedením hranic CHKO a dalšími informacemi.

Dotkne se změna nějak obyvatel na území nové CHKO?

CHKO Soutok se podařilo vymezit tak, že zde nejsou zahrnuta žádná sídla, navíc většina území leží ve vymezeném záplavovém území,

proto vyhlášením nedochází k omezení výstavby. Nejčastější zdroj sporů a diskusí v CHKO zde tak odpadá. Institut CHKO nijak nelimituje využívání krajiny k odpočinku a rekreaci, neomezuje vstup, sběr lesních plodů apod. K omezení může docházet v případě lesního a zemědělského hospodaření na loukách a v lesích zařazených do vyšších zón ochrany. V takové situaci však náleží vlastníkovi či hospodáři náhrada. Tam, kde to bylo možné, jsme se snažili i hospodářům vyhovět, domluvili jsme se na způsobu hospodaření s největším podnikem v území – státním podnikem Lesy ČR, po dohodě s Národním památkovým ústavem jsme snížili stupeň ochrany např. v lednickém zámeckém areálu, zohlednili jsme požadavek vlastníka obory Obelisk a po připomínce Krajského úřadu Jihomoravského kraje byly do nejnižšího stupně ochrany zařazeny důležité pozemní komunikace apod. Na základě podnětů hospodářů, mysliveckých a rybářských sdružení byly také upraveny bližší ochranné podmínky.

Co vás příjemně překvapilo?

Jednoznačně největším pozitivem byl zájem všech, se kterými jsme jednali, na ochraně přírodního a kulturního dědictví. Nemuseli jsme nikoho přesvědčovat o mimořádných hodnotách území. Příjemná byla reakce většiny samospráv a trvalá podpora záměru vyhlášení CHKO od Jihomoravského kraje a obou obcí s rozšířenou působností. Potěšila petice, která vyhlášení CHKO podporovala. Podepsalo ji více než 15 000 signatářů včetně několika tisíc místních obyvatel.

Co bylo naopak nepříjemné?

Skupina skutečných odpůrců ochrany území čítá ve skutečnosti jen několik osob, které mají v území parciální soukromé či developerské zájmy, ale i s nimi byla jednání konstruktivní.

Jinak mne mrzí, že se nám přes opakované jednání nepodařilo nalézt větší shodu s myslivci, se kterými přitom v mnoha územích spolupracujeme na realizaci různých opatření ve prospěch ohrožených druhů či ke zlepšení krajiny.

Když se pokusíme o srovnání – téměř deset let před CHKO Soutok byla vyhlášena CHKO Brdy, rozšiřovala se CHKO Kokořínsko o oblast Máchova kraje. Byla jednání zásadně odlišná? Změnil se přístup samospráv a veřejnosti?

Přístup samospráv je porovnatelný. Jejich představitelé mají zájem informovat obyvatele a pro spravované území najít co nejlepší řešení, které zajistí kvalitní místo pro život i pro rozumný rozvoj obce do budoucna. Samozřejmě, žijeme

v době rychlého šíření informací, a tedy i dezinformací a velmi záleží na tom, jak si vedení té které obce či města dokáže vytvořit vlastní názor a jak je vytrvalé a důsledné v jeho udržení, obhajování a vysvětlování.

Lze z průběhu vyhlášení vyvodit nějaká doporučení pro komunikaci při vyhlášení případných dalších území?

Vyhodnocení určitě uděláme, ale až s určitým odstupem, je to ještě čerstvé. Některé poznatky ale můžeme formulovat již nyní. Určitě je třeba místní zapojit co nejdříve, tedy již do tvorby návrhu záměru vyhlášení chráněného území, ještě před zahájením oficiálního vyhlášovacího procesu. Důležité je také průběžně informovat místní obyvatele a také organizace, které ochranu území podporují. Oboje se nám v případě CHKO Soutok jednoznačně osvědčilo.

A pak musím zmínit i jedno interní doporučení. Před rozhodnutím o zahájení procesu vyhlášení dalšího velkoplošného chráněného území bude napříště třeba dobře zvážit dostatečnost vnitřních kapacit státní ochrany přírody. Pro vyhlášení CHKO Soutok nebyl nikdo speciálně na AOPK ČR uvolněn a všichni jak na ústředí, tak na našem jihomoravském regionálním pracovišti se touto agendou zabývali nad rámec své běžné práce. Všem kolegyním a kolegům, kteří dva roky věnovali vyhlášení CHKO Soutok svůj volný čas; nespočet večerů a víkendů, patří velké poděkování. Uvědomuji si, že tuto úroveň nasazení nelze brát jako samozřejmost.

K 1. červenci začne správa CHKO pracovat naplno. Na co se musí soustředit?

Prvním úkolem je příprava plánu péče o CHKO Soutok, kam se musí propsat všechny výstupy a přísliby z projednávání. Měl by být co nejdříve ustaven poradní sbor CHKO, o který velká část samospráv projevila zájem. Rádi bychom také pracovali na řadě projektů k nápravě vodních poměrů v lužních lesích, ke zlepšení péče o luční porosty podporující biodiverzitu vč. opylovačů, k ošetření starodubů a opatření zaměřených na podporu perspektivních stromů, které by se mohly stát jejich nástupci atd.

Je nějaké další území v Česku, které by si podle vás zasloužilo velkoplošnou ochranu?

Takových hodnotných území je u nás stále celá řada: samozřejmě Krušné hory, dále Novohradské hory, Rychlebské hory, Středomoravské Karpaty a další. O tom, které území bude vyhlášeno, však bude rozhodovat především většinová podpora místních

samospráv. Ostatně, u několika posledních vyhlášených CHKO tomu tak již bylo. Samozřejmě, území musí splňovat náležitá kvalitativní kritéria, ale o tom, které nakonec bude vyhlášeno, budou odborná kritéria rozhodovat už asi vždy až na druhém místě za podporou místních obyvatel.

Každopádně, v současné době, kterou někteří nazývají jako „postfaktickou“, kdy lidé mají obecně nízkou důvěru ve veřejné instituce, média, ale i vědeckou obec a vlivem nedostatku kritického myšlení snadno propadají dezinformacím, bude vyhlášení jakéhokoli dalšího velkoplošného chráněného území obtížné. Záměry na jejich vyhlášení se totiž stávají bitevním polem různých skupin lidí s mnohdy zcela protichůdnými požadavky a o přírodu jde často bohužel až na posledním místě.

Pavel Pešout

Pavel Pešout v roce 1993 absolvoval Českou zemědělskou univerzitu v Praze. V letech 1991–2004 pracoval na Správě CHKO Blaník. Dále působil na Ministerstvu životního prostředí jako poradce ministra (2003–07) a člen vědecké rady (2002–07). V letech 2003–07 byl členem Rady vlády pro udržitelný rozvoj. V letech 2004–05 pracoval na Správě ochrany přírody jako odborný náměstek ředitele. Od roku 2006 vede Sekci ochrany přírody a krajiny na Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR a je statutárním zástupcem ředitele. Dlouhodobě preferuje spolupráci s vlastníky a hospodáři při péči o přírodu a krajinu. Prosadil využívání dohod o hospodaření formou veřejnoprávních smluv a též navrhl a vede systém standardizace v ochraně přírody. Je spoluautorem programu „Dům přírody“.

Od roku 2017 je členem poradního sboru ministra spravedlnosti pro vodní hospodářství, ochranu přírody a životní prostředí. Od roku 2020 je členem České komise pro UNESCO.

Dlouhodobě se věnuje ochraně přírody i jako dobrovolník. V roce 1990 založil a třicet let byl předsedou ČSOP Vlašim, v letech 1994–2006 působil v celostátním vedení ČSOP (v letech 2003–06 byl předsedou Svazu). V ČSOP stál u zrodu celostátních programů „Místo pro přírodu“, „Národní síť záchranných stanic“ a „Ochrana biodiverzity“ a u obnovení vydávání časopisu Krása našeho domova.